

Hilmi Demir¹

Ortadoğu ve Orta Asya Araştırmaları Enstitüsü Direktörü

AZERBAYCAN'IN ORTA ASYA İSTİŞARE MEKANİZMASINA KATILIMININ JEOPOLİTİK VE EKONOMİK ÖNEMİ

1. Giriş

Azerbaycan, 16 Kasım 2025 tarihinde Taşkent'te düzenlenen 7. Orta Asya Devlet Başkanları İstişare Toplantısında bu formata tam üye olarak kabul edildi. Hazar Denizi'nin iki yakasındaki bu kurumsal bütünleşmenin, Sovyet sonrası "Orta Asya" tanımını nasıl "Genişletilmiş Orta Asya" kavramına dönüştürdüğünü ele almak önemli hale geldi. Bu yazıda; Azerbaycan'ın katılımının bölgesel güvenlik mimarisi, Türk dünyasının entegrasyonu ve Güney Kafkasya ile Orta Asya arasındaki lojistik bağlantısallık (Orta Koridor) üzerindeki etkileri tartışılmaktadır. Elde edilen bulgular, bu gelişmenin bölgeyi küresel güç rekabetinin nesnesi olmaktan çıkarıp kendi kaderini tayin eden stratejik bir özneye dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana Avrasya'nın kalbinde yer alan devletler, ulusal egemenliklerini pekiştirme ve bölgesel iş birliği mekanizmaları oluşturma arayışında olmuşlardır. Uzun yıllar boyunca dış güçlerin (Rusya, Çin, ABD) etkisi altında şekillenen bölgesel dinamikler, 2018 yılında başlatılan Orta Asya Devlet Başkanları İstişare Toplantıları ile yeni bir evreye girmiştir. Ancak, 16 Kasım 2025 tarihinde Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te düzenlenen 7. İstişare Toplantısı, bölgesel iş birliği tarihinde bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Bu zirvede, coğrafi olarak Orta Asya tanımının dışında kalan Güney Kafkasya ülkesi Azerbaycan, oy birliğiyle tam üye olarak kabul edilmiştir (The Times of Central Asia, 2025, s. 1).

Azerbaycan'ın katılımının sembolik bir genişlemeden öte, bölgenin jeopolitik ve jeo-ekonomik yapısını değiştiren stratejik bir hamle olduğunu düşünüyorum. Azerbaycan'ın katılımı, Orta Asya'nın denize çıkışı olmayan (landlocked)

DEĞERLENDİRME NOTU

¹<https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1366>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

coğrafi dezavantajını aşması ve Batı pazarlarına erişimi için hayati bir "köprü" işlevi görmektedir. Yazıda öncelikle bölgesel iş birliğinin tarihsel ve kavramsal çerçevesi ele alınacak, ardından Taşkent Zirvesi'nin çıktıları ve Azerbaycan'ın stratejik rolü analiz edilecektir.

2. Bölgesel Kimliğin Yeniden İnşası ve "Genişletilmiş Orta Asya"

Jeopolitik bağlamda, geleneksel devlet merkezli dünya sisteminin tamamlayıcısı olarak, esasen coğrafi mekânın düzenlenmesi ve bu mekânın yönetimiyle ilgili olan bölgeselcilik, en az üç devlet arasında resmî bölgesel kurumlar ve örgütler inşa etmeye ve bunları sürdürmeye yönelik devlet öncülüğündeki süreçler olarak tanımlanmaktadır (Börzel & Risse, 2016, s. 7). Bölgesel düzenin inşasını hedefleyen kasıtlı ve proaktif bir siyasal stratejiyi ifade eden bölgeselcilik (regionalism) ile coğrafi veya kültürel bakımdan birbirine yakın devletler ve toplumlar arasında ulusötesi akışların, karşılıklı bağımlılık ve etkileşimin ampirik artışına işaret eden bölgeselleşme (regionalization) arasında göz ardı edilmemesi gereken bir kavramsal ayrım mevcuttur (Hettne & Söderbaum, 1998, s. 7). Bölgeselcilik teorisinin tarihi genel hatlarıyla üç kısımda incelenebilir.

Eski Bölgeselcilik (Old Regionalism, OR), İkinci Dünya Savaşı sonrasında küresel ticarete yönelik engellerin azaltılması veya mümkünse ortadan kaldırılması yoluyla ilerleyen ve temelde "yüzeysel entegrasyon"a (shallow integration) dayanan bir bütünleşme anlayışını ifade etmektedir. Bu dönemdeki akademik analiz, büyük ölçüde klasik dış ticaret teorisinin araçlarını kullanmıştır (Burfisher, Robinson, & Thierfelder, 2004, s. 4, 10, 114).

OR yüksek ölçüde Avrupa merkezli olup özellikle neo-fonksiyonalizm gibi erken bütünleşme kuramları tarafından şekillendirilmiştir. Ernst Haas, bu bağlamda bütünleşmeyi siyasal aktörlerin sadakatlerini, beklentilerini ve siyasal faaliyetlerini mevcut devletlerin üzerinde yetki talep eden yeni bir bölgesel merkeze doğru kaydındıkları bir süreç olarak tanımlamıştır (Haas, 1958, s. 16; Haas, 1970, s. 607–608). Buna karşılık, Stanley Hoffmann hükümetlerarası (intergovernmentalist) bir eleştiri geliştirmiş ve bölgesel bütünleşmenin, özellikle "yüksek siyaset" (high politics) alanlarında, yalnızca üye devletlerin ulusal çıkarları ile örtüştüğü ölçüde ilerleyebileceğini vurgulamıştır (Hoffmann, 1966, s. 867).

1980'lerde ortaya çıkan ve 1990'larda akademiye daha sık meşgul etmeye başlayan "Yeni Bölgeselcilik" (New Regionalism Approach, NRA), bölgeselciliği küreselleşmenin daha geniş süreçlerine bağlayarak alanı köklü biçimde genişletmiştir (Söderbaum, 2015, s. 16). Yeni Bölgeselcilik, ulusal politikaların uyumlaştırılmasını ve üretim faktörlerinin uluslararası dolaşımını içeren "derin entegrasyon" (deep integration) mantığı üzerine kurulu, daha kapsamlı bir bölgesel yönetim modelini ifade etmektedir (Burfisher, Robinson, & Thierfelder, 2004, s. 4).

NRA, yalnızca rasyonalist ve devlet merkezli modellerin ötesine geçen bir "yapısalcı (constructivist) dönüş" benimseyerek bölgelerin kolektif insan eylemi ve kimlik oluşumu yoluyla etkin biçimde "yapılan, yeniden yapılan ve bozulabilen" toplumsal inşalar olduğunu varsaymaktadır. Bölgesel aktörlerin yelpazesini genişleterek devlet dışı aktörleri ve "aşağıdan yukarıya" (bottom-up) işleyen kendiliğinden bölgeselleşme süreçlerini de kapsayan NRA, bölgeselciliği yukarıdan aşağıya, devlet (çoğunlukla bölgesel güç veya hegemon) öncülüğündeki bir olgu olarak gören erken dönem teoriden farklılaşmıştır (Söderbaum, 2015, s. 17).

Güncel evre, "Karşılaştırmalı Bölgeselcilik" (Comparative Regionalism) olarak adlandırılmakta ve daha yüksek düzeyde kuramsal eklektizm ve yöntemsel kapsayıcılık ile ilişkilendirilmektedir. Avrupa dışı bölgeselleşme çabalarının artışını hesaba katan ve bölgesel oluşumların karmaşık

bir "Çok Kutuplu ve 'Çok Katmanlı' (Multipolar & 'Multiplex') dünya düzeni" içinde incelenebilmesi için gerekli görülen bu perspektif aslında post-SSCB dünya düzeninin oluşturduğu yönetim modellerini açıklamaya yönelik olarak ortaya çıkmıştır (Acharya, 2012, s. 3). 2000'ler ve sonrasında kompleksitesini tanımlayan temelleri (bölgesel entegrasyon, federalizm, yetki devri (devolution) ayrılıkçılık) teorik açıdan çerçeveleyen "Bölge İnşası" (Region-Building) süreçlerinin, küreselleşmeye verilen siyasal bir yanıt olarak ortaya çıkan bölgesel yönetim biçimleri neşet ettirdiği ve çoğu zaman ulusal devletlerin azalan kapasitesinin bıraktığı boşlukları tamamlayıcı veya telafi edici bir işlev gördüğü iddia edilmektedir (Van Langenhove, 2011, s. 2-3, 5). Güçlü bir bölgesel kimlik ve kurumsal kapasitenin başarıyla geliştirilmesi, bölgenin pasif bir jeopolitik nesne iken küresel düzlemde kendi çıkarlarını tanımlayabilen, teşvik edebilen ve savunabilen bir siyasal özneye dönüşmesini ifade eden "aktörlük kapasitesi"ne (Actorness) yol açmaktadır (Pestsov, 2025, s. 8). Buna paralel olarak çağdaş bölgesel yönetim manzarası, devletlerin çeşitli politika alanlarında birden fazla bölgesel örgüte (Regional Organizations) eşzamanlı üyeliği sonucunda ortaya çıkan ve literatürde "Çakışan Bölgeselcilikler" (Overlapping Regionalisms) olarak adlandırılan bir yapı ile tanımlanmaktadır (Panke & Stapel, 2018, s. 637). "Çakışan Bölgeselcilikler" politik açmazlar ve olası kural çatışmaları üretse dahi, mevcut çalışmalar etkilerin çoğu zaman varsayıldığı kadar problematik olmadığına işaret etmektedir (Nolte, 2018, s. 237).

Bu kuramsal çerçeve, farklı bölgesel projelerin birbirinden ayrıışan kurumsallaşma düzeyleri ve liderlik biçimleri üzerinden örneklendirilebilir. Avrupa Birliği, derin entegrasyon, üst-ulusal yetki devri ve hukuken bağlayıcı kurumsal yapılara dayanarak Eski ve Yeni Bölgeselcilik tartışmalarına binaen "yüksek yoğunluklu" entegrasyon örneği sunmaktadır. Buna karşılık ASEAN, sınırlı hukuki bağlayıcılık, mutabakata dayalı karar alma ve "ASEAN Way" olarak kodlanan esnek hükümetler arası normlar üzerinden, görece düşük taahhülle bölgesel kimlik ve norm üretiminin mümkün olabildiği bir modeli temsil etmektedir. Afrika'da Afrika Birliği ve özellikle ECOWAS, darbe ve iç çatışma gibi yüksek güvenlik risklerine kolektif yanıt üretme kapasitesi üzerinden, Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) ise rejim benzerliği ve enerji temelli karşılıklı bağımlılık bağlamında, belirgin güç asimetrisi içeren ancak kurumsal derinliği sınırlı güvenlik-ekonomi eksenli bölgeselcilik örnekleri sunmaktadır. Güney Amerika'da Mercosur ve kısmen UNASUR'un seyri ise, başlangıçta derinleşme iddiası taşıyan projelerin iç siyasal dalgalanmalar ve dış güç dengeleri nedeniyle kısmen geri sarabilen, kırılgan bölgeselcilik örüntüleri de ortaya çıkarabildiğini göstermektedir.

Orta Asya bölgeselciliği ise, 1990'larda başlayan ancak dış baskılar ve iç rekabetler nedeniyle kesintiye uğrayan zorlu bir süreçtir. Svante E. Cornell'in belirttiği gibi, bölge liderleri Sovyet dönemindeki "Orta Asya ve Kazakistan" ayrımını reddederek "Orta Asya" terimini benimsemiş ve 1990'ların sonunda "Orta Asya Birliği"ni kurmaya çalışmışlardır (Cornell, 2025, s. 1). Ancak bu erken girişimler, büyük oranda Rusya liderliğindeki Avrasya Ekonomik Topluluğu içinde erimiştir.

Günümüzde ise bölgesel iş birliği, dış güçlerin dayatmasıyla değil, bölge devletlerinin iç dinamikleriyle "organik" bir şekilde gelişmektedir. Cornell, bu süreci İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa iş birliğinin ortaya çıkışına benzetmektedir (Cornell, 2025, s. 1). 2018'de başlayan istişare toplantıları, bölge liderlerinin dış aktörler olmaksızın bir araya geldiği ilk platform olması açısından kritik öneme sahiptir.

Azerbaycan'ın bu yapıya dahil olması, "Genişletilmiş Orta Asya" (Greater Central Asia) kavramının somutlaşmış halidir. Geleneksel Sovyet tanımlamalarının aksine, bu yeni yaklaşım, Hazar Denizi'ni bir ayırıcı değil, birleştirici bir unsur olarak görmektedir. Kazakistan

Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'in "Orta Asya Rönesansı" ve Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in "Orta Asya Topluluğu" vizyonları, ortak tarihsel kökler ve kültürel değerler üzerine inşa edilen bu yeni kimliğin temel taşlarını oluşturmaktadır (Cornell, 2025, s. 10; The Times of Central Asia, 2025, s. 1).

3. Taşkent Zirvesi ve Kurumsal Dönüşüm

16 Kasım 2025 tarihli zirve, Orta Asya iş birliğinin kurumsallaşması yolunda atılan en somut adımlardan biridir. Zirveye Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Türkmenistan liderlerinin yanı sıra Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev de katılmıştır. Zirvenin en önemli çıktısı, Azerbaycan'ın tam üye olarak kabul edilmesi ve formatın fiilen "C5+1"den (dış aktörlü formatlar) "C6"ya (bölgesel iç format) evrilmesidir (nCa, 2025, s. 2).

3.1. Azerbaycan'ın Katılımının Gerekçeleri

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, zirvedeki konuşmasında Azerbaycan ve Orta Asya ülkelerinin "tek bir jeopolitik ve jeo-ekonomik bölge" oluşturduğunu vurgulamıştır (Kuenning, 2025, s. 1). Aliyev, son üç yılda Orta Asya ülkelerine 14 kez ziyarette bulunmuş, Orta Asya liderleri ise Azerbaycan'ı 23 kez ziyaret etmiştir. Bu yoğun diplomasi trafiği, ilişkilerin stratejik ortaklık seviyesine ulaştığının bir göstergesidir (Kuenning, 2025, s. 2).

Özbekistan Cumhurbaşkanı Mirziyoyev, Azerbaycan'ın katılımını "tarihi bir gün" olarak nitelendirmiş ve bu gelişmenin Orta Asya ile Güney Kafkasya arasında sağlam bir köprü kuracağını belirtmiştir (The Times of Central Asia, 2025, s. 1). Bu katılım, sadece siyasi bir jest değil, bölgenin küresel ticaretteki ağırlığını artırmaya yönelik pragmatik bir karardır.

3.2. Kurumsal Yapıların Güçlendirilmesi

Zirvede, iş birliğinin sadece liderler düzeyinde kalmaması, parlamentolar, bakanlıklar ve sivil toplum düzeyine yayılması gerektiği vurgulanmıştır. Mirziyoyev, "Orta Asya Topluluğu"nun oluşturulmasını, dönüşümlü bir sekretarya kurulmasını ve kültürel diyalogu teşvik etmek için bir "Aksakallar Konseyi" oluşturulmasını önermiştir (The Times of Central Asia, 2025, s. 1). Ayrıca, Özbekistan'daki Uluslararası Orta Asya Enstitüsü Müdürü Javlon Vakhobov, bu zirvenin bölgenin kendi kurumsal iş birliği modelini oluşturma yolunda bir kilometre taşı olduğunu belirtmiştir (Dunyo IA, 2025, s. 2).

4. Jeopolitik Etkiler ve Güvenlik Mimarisi

Azerbaycan'ın katılımı, bölgesel güvenlik mimarisinin Hazar'ın batısına doğru genişlemesini sağlamıştır. Zirvede imzalanan "Orta Asya Bölgesel Güvenlik ve İstikrar Konsepti" ve "2026-2028 Güvenlik Riskleri Kataloğu", tehdit algılamalarının ortaklaştığını göstermektedir (nCa, 2025, s. 3).

4.1. Ortak Tehditlere Karşı Birleşik Cephe

Liderler; terörizm, aşırıcılık, siber suçlar ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi sınır aşan tehditlere karşı koordineli çaba gösterme konusunda mutabık kalmışlardır. Tacikistan Cumhurbaşkanı İmamali Rahman, siber suçlar ve uyuşturucu kaçakçılığına karşı iş birliğinin önemine dikkat çekmiştir (The Times of Central Asia, 2025, s. 3). Azerbaycan'ın, özellikle Karabağ Savaşı sonrası kazandığı askeri modernizasyon deneyimi ve güvenlik kapasitesi, Orta Asya ülkeleri için önemli bir model ve ortaklık alanı oluşturmaktadır.

4.2. Afganistan Faktörü ve Bölgesel İstikrar

Zirvede ele alınan bir diğer kritik konu, Afganistan'daki durumdur. Özbekistan, Afganistan'ın bölgesel altyapı projelerine entegre edilmesini ve su kaynaklarının kullanımı konusunda diyalog kurulmasını savunmaktadır (The Times of Central Asia, 2025, s. 4). Azerbaycan'ın katılımı, Afganistan üzerinden gelmesi planlanan Trans-Afgan koridorunun Hazar üzerinden Batı'ya bağlanmasını kolaylaştırarak, Kabil yönetiminin bölgesel iş birliğine çekilmesinde ilave bir motivasyon yaratabilir.

5. Ekonomik Entegrasyon ve Azerbaycan'ın "Köprü" Rolü

Azerbaycan'ın bu platformdaki en belirleyici rolü, Orta Asya'yı Avrupa'ya bağlayan stratejik bir köprü olmasıdır. Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır Caparov, Azerbaycan'ın katılımının uluslararası transit ve lojistik alanında "yeni ufuklar açacağını" belirtmiştir (nCa, 2025, s. 4).

5.1. Orta Koridor ve Lojistik Bağlantısallık

Denize çıkışı olmayan Orta Asya ülkeleri için küresel pazarlara erişim, tarihsel olarak Rusya veya İran üzerinden sağlanmıştır. Ancak jeopolitik gerilimler, "Orta Koridor" (Trans-Hazar Uluslararası Taşıma Güzergahı) olarak bilinen güzergahı hayati hale getirmiştir. Cumhurbaşkanı Aliyev, son üç yılda Orta Koridor üzerinden Azerbaycan topraklarından geçen yük taşımacılığının %90 oranında arttığını açıklamıştır (Kuenning, 2025, s. 2).

Zirvede, Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesine olan bağlılık teyit edilmiştir (The Times of Central Asia, 2025, s. 3). Bu demiryolu hattının Hazar Denizi'ne ulaşması ve oradan Azerbaycan üzerinden Avrupa'ya bağlanması, bölgenin lojistik haritasını yeniden çizecektir. Aliyev ayrıca, Azerbaycan topraklarındaki Zengezur Koridoru'nun demiryolu ve karayolu bölümlerinin tamamlanmak üzere olduğunu ve bu hattın Orta Koridor'un önemli bir arteri olacağını vurgulamıştır (Kuenning, 2025, s. 3).

5.2. Enerji İş Birliği ve Yeşil Dönüşüm

Azerbaycan, Kazakistan ve Özbekistan arasında gelişen "üçlü iş birliği", enerji alanında stratejik bir ittifaka dönüşmektedir. Kasım 2024'te Bakü'de düzenlenen COP29 sırasında üç ülke lideri, "Yeşil Enerji Geliştirme ve İletimi Alanında Stratejik Ortaklık Anlaşması"nı imzalamıştır (Cornell, 2025, s. 16). Bu proje, Orta Asya'nın rüzgar ve güneş enerjisi potansiyelini, Hazar Denizi'nin altından geçecek bir kablo ile Azerbaycan üzerinden Avrupa pazarlarına ulaştırmayı hedeflemektedir.

Bu girişim, Avrupa Birliği'nin Orta Asya stratejisiyle de örtüşmektedir. AB ve Orta Asya liderlerinin Semerkant'taki zirvesinde, Trans-Hazar Ulaştırma Koridoru'nun geliştirilmesi ve kritik hammadde konusunda iş birliği yapılması kararlaştırılmıştır (EU-Central Asia Summit, 2025, s. 3). Dolayısıyla Azerbaycan, AB'nin Orta Asya'ya erişiminde de vazgeçilmez bir aracı konumundadır.

5.3. Ticaret Hacmi ve Yatırımlar

Bölge içi ticaret hacmi, entegrasyonun başarısının en somut göstergesidir. Özbekistan'ın bölge ülkeleriyle ticareti 2017'de 3,2 milyar dolar iken 2024'te 6,9 milyar dolara yükselmiştir. Azerbaycan ile ticaret ise son bir yılda %13 artış göstermiştir (The Times of Central Asia, 2025, s. 3). Kazakistan ve Özbekistan arasındaki ticaret hacmi 4 milyar dolara ulaşmış olup, 10 milyar dolarlık bir hedef belirlenmiştir (The Times of Central Asia, 2025, s. 2). Liderler, "Made in Central Asia" etiketi altında ortak üretim platformları kurmayı ve bölge içi ticareti 20 milyar dolara çıkarmayı hedeflemektedir (The Times of Central Asia, 2025, s. 3).

6. Türk Dünyası ve Kültürel Diplomasinin Yükselişi

Azerbaycan'ın katılımı, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) vizyonunun daha kompakt ve işlevsel bir alt bölgesel formatta hayata geçirilmesi olarak da okunabilir. Tacikistan (Farsça konuşan) hariç, grubun tüm üyeleri Türk kökenlidir. Ancak Tacikistan'ın da bu sürece tam entegre olması ve Azerbaycan ile ilişkilerini geliştirmesi, iş birliğinin etnik sınırları aşarak coğrafi ve ekonomik bir temele oturduğunu göstermektedir.

Cumhurbaşkanı Aliyev, Azerbaycan ve Orta Asya halklarını "yüzyıllık tarih, manevi ve kültürel miras, kardeşlik ve dayanışmanın" birleştirdiğini ifade etmiştir (nCa, 2025, s. 5). İşgalden kurtarılan Karabağ bölgesinde, Özbekistan tarafından inşa edilen Mirzo Uluğbek Okulu ve Kazakistan tarafından inşa edilen Kurmangazi Çocuk Yaratıcılık Merkezi, bu kardeşliğin somut nişaneleri olarak gösterilmiştir (Kuenning, 2025, s. 2). Bu tür projeler, siyasi ittifakın toplumsal tabana yayılmasını sağlayan "yumuşak güç" unsurlarıdır.

7. Sonuç

16 Kasım 2025 Taşkent Zirvesi ve Azerbaycan'ın tam üyeliği, Avrasya jeopolitiğinde "Yeni Orta Asya"nın doğuşunu simgelemektedir. Bu gelişme, aşağıdaki sonuçları doğurmuştur:

1. **Stratejik Özneleşme:** Bölge ülkeleri, dış güçlerin etkisi olmadan kendi gündemlerini belirleme ve kurumsal yapılarını oluşturma konusunda güçlü bir irade ortaya koymuştur. Azerbaycan'ın katılımı, bölgenin dış dünyaya açılma stratejisinde çeşitlilik ve denge sağlamıştır.
2. **Entegrasyonun Derinleşmesi:** İlişkiler, ikili ziyaretlerden çok taraflı kurumsal mekanizmalara (bakanlar konseyi, güvenlik konsepti, ortak yatırım fonları) dönüşmüştür. C5+1 formatının C6'ya dönüşmesi, bölgenin pazarlık gücünü artırmıştır.
3. **Köprü İşlevi:** Azerbaycan; enerji, ulaştırma ve dijital altyapı projeleriyle Orta Asya'yı Avrupa'ya bağlayan vazgeçilmez bir aktör haline gelmiştir. Orta Koridor ve Yeşil Enerji projeleri, bu köprü rolünün en somut örnekleridir.

Sonuç olarak, Azerbaycan'ın Orta Asya istişare formatına dahil olması, sadece bölgesel bir genişleme değil, Hazar'ın iki yakasını birleştiren, Türk dünyasının kalkınmasını hızlandıran ve Doğu-Batı ticaretinde kesintisiz bir akış sağlayan stratejik bir hamledir. Bu birliktelik, bölgenin küresel sistemdeki kırılganlığını azaltarak istikrar ve refah üreten bir güç merkezi olma potansiyelini güçlendirmiştir.

Kaynakça

Acharya, A. (2012). Comparative Regionalism: A Field Whose Time has Come? *The International Spectator*, 47(1), 3–15.

Börzel, T. A., & Risse, T. (2016). Introduction: Framework of the Handbook and Conceptual Clarifications. In T. A. Börzel & T. Risse (Eds.), *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (pp. 3–16). Oxford: Oxford University Press.

Burfisher, M. E., Robinson, S., & Thierfelder, K. (2004). Regionalism: Old and new, theory and practice. In G. Anania, M. E. Bohman, C. A. Carter, & A. F. McCalla (Eds.), *Agricultural policy reform and the WTO: Where are we heading?* (pp. 593–622). Northampton, MA: Edward Elgar Publishing.

Cornell, S. E. (2025). Layers of Cooperation: The Gradual Institutionalization of Central Asian Cooperation. *The Central Asia-Caucasus Analyst*, 1-20.

Dunyo IA. (2025, 25 Kasım). Tashkent hosts roundtable on the outcomes of the 7th Consultative Meeting of the Heads of State of Central Asia. *Dunyo Information Agency*, 1-4.

EU-Central Asia Summit. (2025). Joint Declaration following the First European Union-Central Asia Summit. *European Commission Statement*, 1-6.

Haas, E. B. (1958). *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957*. Stanford: Stanford University Press.

Haas, E. B. (1970). The Study of Regional Integration: Reflections on the Joy and Anguish of Pretheorizing. *International Organization*, 24(4), 607–646.

Hettne, B., & Söderbaum, F. (1998). The new regionalism approach. *Politeia*, 17(3), 6–21.

Hoffmann, S. (1966). Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation-State and the Case of Western Europe. *Daedalus*, 95(3), 862–915.

Kuenning, X. (2025, 17 Kasım). Azerbaijan becomes full-fledged member of Central Asian consultative meetings format. *OC Media*, 1-3.

nCa. (2025, 17 Kasım). Central Asian Leaders Forge 'New Era' of Unity in Tashkent, Welcoming Azerbaijan Into the Fold. *News Central Asia*, 2-9.

Nolte, D. (2018). Costs and Benefits of Overlapping Regional Organizations in Latin America: The Case of the OAS and UNASUR. *Latin American Politics and Society*, 60(1), 128–153.

Panke, D., & Stapel, S. (2018). Exploring Overlapping Regionalism. *Journal of International Relations and Development*, 21(3), 635–662.

Pestsov, S. K. (2025). Instrumental regionalism: Emerging powers and modification of regional cooperation models. In *Social sciences: International relations – Emerging debates, enduring questions, and contending voices* (chap. X).

Söderbaum, F. (2015). *Early, old, new and comparative regionalism: The scholarly development of the field* (KFG Working Paper Series No. 64). Berlin, Germany: Freie Universität Berlin, Kolleg-Forschergruppe “The Transformative Power of Europe.”

The Times of Central Asia. (2025, 17 Kasım). Central Asian Leaders Welcome Azerbaijan's Accession at Tashkent Summit. *The Times of Central Asia*, 1-5.

Van Langenhove, L. (2011). Building regions: The regionalization of the world order. Ashgate.